МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Циклова комісія фінансово-економічних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора з навчальної роботи

Людмила ІЛЛЯШЕНКО

«27» серпня 2024 р

.

ПРОГРАМА

СКЛАДАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

підготовки фахового молодшого бакалавра
освітньо-професійна програма ЕКОНОМІКА
з галузі знань 05 СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ
спеціальності 051 ЕКОНОМІКА

мова навчання: українська

Чернігів, 2024 рік

Програма складання кваліфікаційного іспиту для здобувачів фахової передвищої освіти освітньо-професійної програми Економіка галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 051 Економіка, складена на основі освітньо-професійної програми Економіка. – Чернігів: ВСП «ФКЕТ» НУ «Чернігівська політехніка», 2024. – 21 с.

Розробник: **Галина ПОПОВА**
викладач вищої кваліфікаційної категорії

Вікторія ПЕТРОВСЬКА
викладач вищої кваліфікаційної категорії,
викладач-методист

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії фінансово-економічних дисциплін.

Протокол № 1 від “26” серпня 2024р.

Голова циклової комісії Галина ПОПОВА
“26” серпня 2024р.

Схвалено методичною радою коледжу.

Протокол № 1 від “26” серпня 2024 р.

Голова методичної ради Людмила ІЛЛЯШЕНКО

ВСТУП

Атестація випускників освітньо-професійної програми проводиться у формі кваліфікаційного іспиту. Кваліфікаційний іспит полягає у встановленні відповідності рівня якості отриманих здобувачами фахової передвищої освіти, які закінчують Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж економіки і технологій Національного університету «Чернігівська політехніка» знань вимогам стандартів фахової передвищої освіти після закінчення навчання з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 051 Економіка. Атестація здійснюється екзаменаційною комісією, до складу якої входять представники роботодавців та їх об'єднань або провідні науковці, відповідно до Положення про порядок створення та організацію роботи екзаменаційних комісій у Відокремленому структурному підрозділі «Фаховий коледж економіки і технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

Метою атестації є визначення рівня засвоєння здобувачами освіти нормативних дисциплін циклу професійної підготовки, а саме: «Планування та організація діяльності підприємства», «Управління витратами», «Економічний аналіз», «Фінансовий облік», «Економіка і нормування праці».

Інформаційною базою для формування засобів об’єктивного контролю ступеня досягнення кінцевих цілей освітньо-професійної підготовки є розділи за програмами навчальних дисциплін, що формують систему компетенцій фаховий молодший бакалавр і виносяться на атестацію.

Атестація здобувача освіти здійснюється Екзаменаційною комісією. До складу комісії входять голова і члени комісії. Голова екзаменаційної комісії призначається з числа провідних спеціалістів і високопрофесійних фахівців відповідної спеціалізації. Члени екзаменаційної комісії призначаються з числа педагогічних (науково-педагогічних) працівників коледжу.

Усі засідання Екзаменаційної комісії протоколюються секретарем. Протоколи засідання Екзаменаційної комісії та індивідуальні навчальні плани здобувачів фахової передвищої освіти з проставленими в них результатами атестації підписуються головою і членами Екзаменаційної комісії.

Засобами оцінювання рівня професійних знань, умінь та навичок фахового молодшого бакалавра, ступеня сформованості їх професійних компетенцій є теоретичні питання (тести) та практичні ситуаційні завдання. Відповідно, кваліфікаційний іспит складається з двох етапів:

І етап – тестова перевірка знань з освітніх компонентів: «Планування та організація діяльності підприємства», «Управління витратами», «Економічний аналіз», «Фінансовий облік», «Економіка і нормування праці».

ІІ етап – письмове розв’язання ситуаційного завдання з однієї із освітніх компонентів: «Планування та організація діяльності підприємства», «Управління витратами»,

«Економічний аналіз», «Фінансовий облік», що дозволяє перевірити сформованість відповідних умінь та навичок.

Перед складанням здобувачами фахової передвищої освіти кваліфікаційного іспиту викладачі коледжу проводять консультації по всіх винесених на атестацію освітніх компонентів.

Комп'ютерне тестування передбачає використання програми, яка забезпечує можливість рівномірного подання тестових завдань пропорційно до тем, сформованих відповідно до вказаних освітніх компонентів. Екзаменаційна комісія вводить до комп'ютерів інформацію щодо алгоритму оцінювання і тривалості тестування, дату проведення тестування, максимальну тривалість (60 хвилин).

Програма тестування забезпечує здобувачів фахової передвищої освіти можливістю:

— одночасно бачити запитання і всі відповіді тестового завдання;

— постійно контролювати тривалість тестування (наскрізний порядковий номер кожного тестового завдання та індикатор часу).

Програма тестування забезпечує можливість відкриття екранної сторінки з підсумковою оцінкою за тестування тільки викладачем-екзаменатором. Екзаменаційна комісія фіксує результат комп'ютерного тестування кожного студента в екзаменаційній відомості.

Оцінювання результатів розв'язання тестових завдань відбувається за такими загальними критеріями (табл. 1):

Таблиця1. Критерії оцінювання тестового завдання:

Оцінка за національною шкалою	ТЕСТИ	
	Кількість тестів (шт.)	Сума балів
5	90-100	33-40
4	75-89	25-32
3	60-74	16-24

На другому етапі здобувачі фахової передвищої освіти на електронну пошту отримують екзаменаційний білет з ситуаційними завданнями.

Кожен екзаменаційний білет складається з практичних питань з освітніх компонентів, які виносяться на атестацію.

Усі відповіді на білети здобувачі освіти відправляють на електронну пошту вказану у розкладі кваліфікаційного іспиту. Оформленні відповіді здійснюються на аркуші формату А4, будь-яких інших аркушах не припускається. На кожному аркуші відповіді здобувач освіти повинен вгорі вказати свої прізвище та ініціали, групу, номер білета, а внизу проставити власний підпис.

Для підготовки на екзаменаційний білет здобувачі фахової передвищої освіти мають 30 хвилин. Після чого, виступаючи перед членами екзаменаційної комісії, дають відповіді на екзаменаційний білет, розкривають сутність і вирішення ситуаційного завдання.

Рішення про оцінювання знань, виявлених при складанні кваліфікаційного іспиту за фахом приймається Екзаменаційною комісією на закритому засіданні відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів комісії, які брали участь у засіданні. При однаковій кількості голосів голос голови є вирішальним.

Підсумкова оцінка атестації формується з оцінок за кожний із етапів кваліфікаційного іспиту.

Результати складання іспиту зі спеціальності визначаються оцінками „відмінно", „добре", „задовільно", „незадовільно".

Основними функціями контролю за успішністю є:

1) *освітня,* яка полягає в тому, що викладачі стежать за навчальною діяльністю здобувачів фахової передвищої освіти, виявляють результати цієї діяльності і коригують її;

2) *діагностична,* суть якої в тому, що викладачі виявляють успіхи і недоліки в знаннях і вміннях, з'ясовують їх причини і визначають заходи для підвищення якості навчання, попередження і подолання неуспішності;

3) *виховна,* яка полягає в тому, що контроль і оцінка успішності сприяють вихованню свідомої дисципліни, наполегливості в роботі, працьовитості, почуття відповідальності, обов'язку, сприяють формуванню у здобувачів освіти принциповості, справедливості, колективізму, взаємоповаги;

4) *розвивальна,* полягає в тому, що обґрунтування оцінки викладачем сприяє розвитку в здобувачів фахової передвищої освіти логічного мислення, зокрема, вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, абстрагувати і конкретизувати, класифікувати і систематизувати, в процесі контролю розвивається пам'ять, удосконалюється діяльність мислення, мова тощо;

5) *стимулююча,* суть якої в тому, що добре вмотивована і справедлива оцінка успішності є важливим імпульсом (стимулом) у практичні діяльності, який переростає в стійкий мотив обов'язку і відповідальності;

6) *управлінська,* яка полягає в тому, що на основі контролю, викладачі одержують інформацію про стан успішності, успіхи і недоліки кожного здобувача освіти і це дозволяє їм правильно скоригувати роботу здобувачів фахової передвищої освіти і свою власну

діяльність, змінити методику викладання, удосконалити організацію навчання здобувачів освіти.

7) *інноваційна,* яка полягає у використанні автоматизованих тестових систем та проєктного оцінювання, це дозволяє отримати об'єктивні результати і розвинути у студентів практичні навички.

Усі ці функції взаємопов'язані і мають комплексний характер. Так, діагностична функція проявляється разом з освітньою, розвиваючою, стимулюючою тощо.

Класифікація рівня успішності.

Доцільною є інтерпретація наступних критеріїв успішності:

Оцінка «5» («Відмінно») виставляється за наступних умов:

— здобувач освіти засвоїв увесь програмний матеріал, його знання творчі і осмислені, він виділяє найбільш суттєве у питанні, добре знає головні положення, розкриває причинно-наслідкові і функціональні зв’язки понять і категорій;

— вільно володіє категоріальним апаратом, активно використовує рекомендовану для вивчення основну і додаткову навчальну літературу, а також матеріали наукових досліджень – монографії, статті тощо;

— демонструє знання фактичного матеріалу, виявляє власне ставлення до вивченого, уміє робити висновки, пов’язуючи теоретичні положення із господарською практикою, легко виконує задачі і практичні завдання з курсу;

— володіє культурою викладу інформації, викладає знання у логічній послідовності, чітко формулює думки, його мова грамотна.

Оцінка «4» («Добре») виставляється тоді, коли здобувач фахової передвищої освіти:

— знає програмний матеріал, не допускає у відповіді серйозних помилок, легко виправляє окремі неточності, якщо члени комісії вказують на них;

— відповідає без особливих труднощів на додаткові запитання;

— при відповіді використовує додаткову рекомендовану літературу, достатньо добре володіє категоріальним апаратом, але зіштовхується із певними труднощами при виявленні причинно-наслідкових і функціональних взаємозв’язків окремих понять і категорій;

— без особливих труднощів виконує задачі і практичні завдання з курсів, що винесені на кваліфікаційний іспит;

— відповідає переважно у логічній послідовності, достатньо чітко висловлює свої думки, володіє культурою мовлення.

Оцінка «3» («Задовільно») виставляється, коли здобувач освіти:

— засвоїв у цілому програмний матеріал, знає основні положення курсів, дає визначення більшості категорій і понять; однак його знання не досить глибокі;

— відповідає на рівні загальних уявлень про предмет, що поєднується з елементами наукового розуміння;

— водночас не володіє навичками самостійного аналізу, відчуває труднощі при відповіді на уточнюючі і додаткові питання, надає перевагу питанням репродуктивного характеру;

— не вміє робити логічних висновків, не може пов'язати теоретичні положення із практикою, лише з допомогою виконує задачі і практичні завдання з курсу;

— виявляє невисоку культуру викладу знань.

Оцінка «2» («Незадовільно») виставляється, коли здобувач фахової передвищої освіти:

— не засвоїв більшу частину програмного матеріалу, має тільки певні уявлення про основні положення курсу;

— при відповіді допускає грубі помилки, які не здатен виправити навіть після коригуючих запитань;

— не знає більшості категорій з соціальної роботи і понять курсу, не може самостійно виконувати практичні завдання з курсу;

— виявляє нерозуміння соціальних явищ і процесів, що відбуваються у суспільстві, не вміє логічно мислити.

ПРОГРАМА КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

Планування та організація діяльності підприємства

Мета дисципліни: формування теоретичних знань і практичних навичок з методики планування, раціональної організації та підвищення ефективності виробничої діяльності підприємства.

Розглядаються основні питання стратегічного планування, зокрема інноваційної діяльності. Наводиться характеристики інноваційного процесу. Досліджується поняття інновації: різні підходи до визначення, джерела утворення та її роль на підприємстві. Розглядаються передумови виникнення явища інновацій. Виокремлюється поняття інноваційного процесу. Відображено взаємозв'язок системи планування інноваційного розвитку підприємства та його глобальними цілями. Визначено головні функції планування, як складової управління, проведено залежність цих функцій та виокремлено

підсистеми планування, як самостійні елементи управління. Показано взаємозалежність стратегічного планування, інноваційної діяльності та реалізації, розвитку інноваційного потенціалу, як важливого критерію ефективності існування підприємства.

Завдання дисципліни: вивчення теорії і методики внутрішньовиробничого планування й організації виробництва; освоєння методів розрахунків техніко-економічних показників діяльності підприємства та його підрозділів; набуття вмінь і первинних навичок економічного обґрунтування планових і організаційних рішень.

Розглядаються основні питання стратегічного планування, зокрема інноваційної діяльності. Наводиться характеристики інноваційного процесу. Досліджується поняття інновації: різні підходи до визначення, джерела утворення та її роль на підприємстві.

Розглядаються передумови виникнення явища інновацій. Виокремлюється поняття інноваційного процесу. Відображено взаємозв'язок системи планування інноваційного розвитку підприємства та його глобальними цілями. Визначено головні функції планування, як складової управління, проведено залежність цих функцій та виокремлено підсистеми планування, як самостійні елементи управління. Показано взаємозалежність стратегічного планування, інноваційної діяльності та реалізації, розвитку інноваційного потенціалу, як важливого критерію ефективності існування підприємства.

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Сутність і організаційно-методичні основи планування діяльності підприємства

Планування як наука. Приналежність планування до сфери людської діяльності. Сутність планування як науки планування, її предмет, об'єкт і методи дослідження. Теоретичні підвалини планування мікросистем.

Процес планування і вибір рішень. Змістова характеристика планування як орієнтованої на майбутнє діяльності з прийняття рішень. Альтернативність вибору та критерії прийняття раціональних рішень. Формальний і системний підходи у плануванні.

Планування як функція управління підприємством. Місце планування у структурованій за різновидами управлінській діяльності. Планування як процес складання і прийняття планів; планові процедури за умов різної визначеності зовнішнього середовища. Концепція контролінгу — інтегрованого інструменту планування і контролю.

Методи та інструменти планових розрахунків. Показники як результати перетворення наявної інформації у інформацію для планування. Узагальнені групи методів обчислення показників. Моделювання багатоваріантних планових розрахунків. Сфера доцільного використання описових, пояснювальних та імітаційних моделей. Реінжиніринг бізнес-процесів і розвиток планування.

Тема 2. Планування збуту продукції

Формування плану збуту з урахуванням досліджень ринку, життєвого циклу продукції і детермінантів попиту. План збуту продукції, поняття, основні вихідні дані формування плану, необхідність маркетингових досліджень. Особливості визначення ринкового попиту на продукцію широкого вжитку і промислового призначення. Життєвий цикл виробів, їхній вплив на величину збуту виробів і одержання прибутку від їхньої реалізації.

Аналіз і планування асортиментних портфелів із допомогою різних моделей. Вплив на попит і обсяги збуту продукції різних факторів (детермінантів) попиту.

Планування збуту продукції. Характеристика планового обсягу збуту продукції. Показники плану. Залишки нереалізованої продукції, їхній склад і розрахунки. Планування витрат на збут продукції. Канали збуту продукції, стимулювання збуту з метою підвищення попиту на продукцію.

Тема 3. Виробнича програма підприємства

Виробнича програма підприємства, її зміст і оптимізація. Характеристика виробничої програми і вихідних даних для її планування. Структура виробничої програми підприємства. Державний контракт і замовлення, їхня характеристика. Планування виробничої програми у натуральних і вартісних вимірниках. Оптимальний розподіл планової кількості кожної номенклатурної позиції по календарних періодах року (кварталах, місяцях). Мета оптимізації виробничої програми, планування оптимальної структури номенклатурних позицій. Економіко-математичні методи, що застосовуються у процесі оптимізації виробничої програми. Визначення максимально можливого обсягу виробництва продукції.

Планування обсягів виробництва продукції у вартісному вираженні. Товарна, валова, реалізована і чиста продукція; їхня характеристика, склад, розрахунки. Визначення залишків незавершеного виробництва при плануванні валової продукції.

Тема 4. Оперативно-календарне планування та регулювання виробництва

Зміст і завдання оперативно-календарного планування. Характеристика оперативно-календарного планування. Задачі та зміст календарного планування і диспетчерського регулювання.

Міжцехове і внутрішньоцехове планування. Планово-облікові одиниці та системи оперативного планування.

Ритмічність виробництва. Характеристика рівномірного і ритмічного виробництва. Планування і оцінка рівня ритмічності виробництва на підприємстві.

Особливості оперативно-календарного планування на підприємствах одиничного, серійного і масового типів виробництва. Головне завдання оперативно-календарного планування на підприємствах одиничного типу виробництва. Об'єкт планування, порядок проходження замовлень; системи і календарно-планові розрахунки у одиничному типі виробництва. Розробка виробничих програм для цехів і дільниць.

Тема 5. Обґрунтування виробничої програми виробничою потужністю

Особливості та головне завдання оперативно-календарного планування у серійному виробництві. Календарно-планові нормативи та їхні розрахунки. Системи, які використовуються в процесі оперативно-календарного планування на підприємствах серійного типу; різновиди: комплектних та подетальних. Планування виробничих програм цехом і дільницями.

Особливості та головне завдання оперативного планування на підприємствах масового типу виробництва. Характеристика подетальних систем планування. Розрахунки календарно-планових нормативів. Планування роботи потокових ліній. Розробка виробничих програм для цехів і дільниць.

Тема 6. Планування матеріально-технічного забезпечення діяльності підприємства

Зміст планування МТЗ та послідовність його розробки. Завдання МТЗ підприємства, вихідні дані для розробки плану та послідовність його розробки. Методи вивчення ринку продукції. Методи вивчення ринку матеріальних ресурсів.

Планування потреби в матеріальних ресурсах. Методи розрахунку потреби в матеріальних ресурсах для основного виробництва. Особливості визначення потреби в деяких галузях промисловості. Розрахунок потреби в паливі та енергії.

Запаси й регулювання їхніх розмірів. Склад та класифікація запасів. Нормування виробничих запасів. Методи контролю за величиною нормативного рівня запасу матеріальних ресурсів. Графік зміни запасів при постійних інтервалах обсягів поставок. Методика розрахунку ціни матеріалів, яка враховує інфляцію.

Визначення потреби цехів у матеріальних ресурсах. Методи розрахунку потреби цехів у МТР. Лімітування відпуску матеріалів цехам. Способи забезпечення цехів матеріальними ресурсами.

Тема 7. Планування персоналу і оплати праці

Планування персоналу. Місце персоналу у потенціалі підприємства. Поняття та класифікація категорій персоналу. Проблеми підприємства, пов'язані з персоналом, задачі планування персоналу. Вихідні дані для розробки плану по персоналу. Показники чисельності персоналу. Методи визначення чисельності персоналу. Розрахунок планового балансу робочого часу. Розрахунок чисельності окремих категорій працюючих. Визначення додаткової потреби у персоналі.

Планування продуктивності праці. Залежність чисельності персоналу від продуктивності праці. Задачі планування продуктивності праці. Вихідні дані для розробки плану по продуктивності праці. Показники продуктивності праці та методи їхнього обчислення. Розрахунки економії робочої сили під дією техніко-економічних факторів.

Планування оплати праці. Задачі планування оплати праці. Склад планового фонду заробітної плати. Вихідні дані для розробки плану по заробітній платі. Показники, що характеризують оплату праці. Методи визначення планового фонду заробітної плати. Розрахунки планового фонду заробітної плати за елементами. Розрахунок середньої заробітної плати. Співвідношення росту продуктивності праці та середньої заробітної плати.

Тема 8. Планування витрат

Мета, завдання та послідовність розробки плану собівартості продукції. Мета розробки плану із собівартості продукції. Завдання плану із собівартості. Вихідні дані для розробки плану. Послідовність розробки плану. Показники планових розрахунків.

Розрахунок витрат за техніко-економічними факторами. Послідовність розрахунку планової собівартості. Класифікація факторів, що впливають на рівень витрат. Методика розрахунку зміни собівартості внаслідок дії факторів.

Планування собівартості реалізованої продукції. Визначення собівартості реалізованої продукції. Склад витрат виробничої собівартості. Склад статей калькулювання виробничої собівартості. Розподіл загальновиробничих витрат на постійні та змінні. Формування собівартості готової продукції. Формування собівартості реалізованої продукції. Взаємозв'язок операційних витрат за функціями та економічними елементами.

Розрахунок калькуляційних статей прямих витрат. Методика розрахунку статей прямих витрат (прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці). Методика складання зведеного кошторису. Взаємозв'язок кошторису на виробництво з іншими розділами внутрішньо фірмового плану.

Тема 9. Планування фінансів

Зміст і завдання фінансового плану. Визначення обсягів фінансових ресурсів і джерел їхнього надходження. Основні завдання фінансового планування. Види фінансових планів: довгостроковий, поточний і оперативний. Складання фінансового плану за видами діяльності: оперативної, інвестиційної та фінансової.

Планування потреби у фінансових ресурсах. Планування по-треби в основному і оборотному капіталі, їх визначення. Джерела фінансування капітальних вкладень. Методи розрахунку потреби в оборотних коштах.

Планування прибутковості підприємства. Валовий і чистий прибуток, їхня характеристика і послідовність розрахунку. Пасивна і активна стадії складання плану з прибутку. Методи планування прибутку.

Основні умови прибутковості підприємства. Аналіз «витрати-обсяг-прибуток» в процесі фінансового планування. Показники прибутковості підприємства. Види рентабельності та їхні розрахунки.

Тема 10. Організаційні основи виробництва

Ключові аспекти системної концепції організації виробництва. Зміст і предмет організації виробництва. Сутність, сфери та організація виробничої діяльності людини. Взаємозв’язок функції організації з управлінням.

Життєвий цикл виробу, схема та основні стадії: науково-технічна та експлуатаційна. Диференціація процесу підготовки виробництва в залежності від: послідовності виконання робіт, рівня поділу праці, змісту і характеру робіт, які виконуються в процесі підготовки виробництва.

Моделі управління виробництвом: традиційна, сучасна. Роль організації виробництва в загальній системі виробничої діяльності підприємства.

Тема 11. Виробничий процес і організаційні типи виробництва

Виробничий процес, його складові елементи. Класифікаційні ознаки виробничих процесів: залежно від призначення, характеру технологічних операцій, за ступенем автоматизації, за характером об’єкту виробництва.

Визначення типу виробництва: масове, серійне, одиничне. Сутність масового, серійного та одиничного типу виробництва. Методика визначення типу виробництва. Коефіцієнт закріплення операцій (коефіцієнт спеціалізації, коефіцієнт серійності).

Тема 12. Організація виробничого процесу у часі та просторі

Суть та організаційні основи трудових процесів. Етапи трудового процесу. Організація робочого місця й основні принципи функціонування та обслуговування.

Планування трудового процесу. Трудовий рух, трудова дія, трудовий прийом. Методи дослідження трудових процесів: хронометраж, фотографія робочого часу, фотохронометраж.

Визначення продуктивності праці, характеристика основних показників. Виявлення методів підвищення продуктивності праці. Чинники впливу на продуктивність праці на підприємстві.

Тема 13. Методи організації виробництва

Методи організації виробництва: одиничний, партіонний, поточний.

Партіонний метод організації виробництва. Типізація технологічних процесів. Партія деталей. Типова деталь. Умовно-комплексна деталь. Гуртовий технологічний процес. Переваги та недоліки партіонного методу.

Одиничний метод організації виробництва та його характеристика. Позитивні і негативні сторони, сфера застосування.

Зарубіжний досвід організації виробництва.

Тема 14. Організація потокового та автоматизованого виробництва

Поняття потокового виробництва та його різновиди. Ознаки класифікації потокової лінії.

Етапи розрахунку параметрів однопредметної лінії. Розрахунок параметрів потокової лінії: такт, ритм, швидкість лінії, кількість робочих місць, довжина лінії. Корегування технологічного процесу. Синхронізація операцій. Планування потокової лінії.

Розрахунок параметрів однопредметних (постійно-потокових) ліній.

Основи організації автоматизованого і гнучкого автоматизованого потокового виробництва.

Процедури та інструменти створення гнучких автоматизованих виробництв і модулів.

Тема 14. Організація трудових процесів і робочих місць

Суть та організаційні основи трудових процесів. Етапи трудового процесу. Організація робочого місця й основні принципи функціонування та обслуговування.

Планування трудового процесу. Трудовий рух, трудова дія, трудовий прийом. Методи дослідження трудових процесів: хронометраж, фотографія робочого часу, фотохронометраж.

Визначення продуктивності праці, характеристика основних показників. Виявлення методів підвищення продуктивності праці. Чинники впливу на продуктивність праці на підприємстві.

Тема 15. Організація обслуговування виробничого процесу

Організація транспортного господарства. Структура і функції його підрозділів. Планування роботи транспортного господарства. Шахматна відомість вантажообороту підприємства. Визначення потреби в транспортних засобах. Внутрізаводські перевезення: разові, маршрутні. Маятникові та кільцеві перевезення. Шляхи покращення роботи транспортного господарства.

Організація складського господарства. Групи складів. Перелік складських операцій. Видача матеріалів зі складів: за плановими картами та лімітними картами. Облік складського господарства: інвентаризація.

Тема 16. Організаційно-виробниче забезпечення конкурентоспроможності продукції

Суть, показники і методи оцінки якості. Абсолютний та відносний, перспективний та оптимальний рівні якості. Методи визначення якості: об’єктивний, органолептичний, диференційований, комплексний. Концепція забезпечення якості продукції на підприємстві.

Ефективність і шляхи підвищення якості продукції. Взаємозв’язані групи заходів підвищення якості продукції: технічні, організаційні і соціально-економічні.

Вплив якості на конкурентоспроможність продукції. Стандартизація продукції. Принципи стандартизації. Нормативно-технічна документація. Державні та міжнародні стандарти. Сертифікація продукції. Державний нагляд за якістю. Внутрішньовиробничий технічний контроль. Види технічного контролю за якістю на підприємстві.

Зарубіжний досвід забезпечення якості продукції.

Тема 17. Комплексна підготовка виробництва нової продукції

Суть процесу створення й освоєння нової продукції. Організація інноваційної діяльності, наукових досліджень, раціоналізації та винахідництва на підприємстві.

Конструкторська та технологічна підготовки виробництва. Економічна підготовка виробництва. Формування відпускної ціни продукції, робіт послуг.

Особливості організації переходу на випуск нової продукції та освоєння нового виробництва.

Концептуальні основи нормативного та ймовірнісного підходів до планування робіт зі створення й освоєння нової продукції. Організаційно-технічний рівень виробництва та обґрунтування ефективності нововведень у системі створення й освоєння нової продукції. Загальна концепція планування створення нової продукції.

Перелік питань до екзамену

1. Вам необхідно розробити зведений кошторис витрат на виробництво в плановому періоді.
2. Дайте характеристику змісту і порядку складання плану виробництва
3. Дайте характеристику видам виробничої потужності. Розрахуйте вихідну виробничу потужність.
4. Дайте характеристику плануванню фінансових результатів діяльності підприємства.
5. Вам необхідно визначити критичний обсяг виробництва в плановому періоді.
6. Поясніть послідовність планування прибутку. Розрахуйте його.
7. Визначте величину чистого прибутку.
8. Поясніть мету, завдання та послідовність планування витрат виробництва.
9. Дайте характеристику показникам прибутковості підприємства. Розрахуйте зміну прибутку при зміні окремих параметрів.
10. Дайте характеристику методам планування продуктивності праці.
11. Дайте характеристику показникам чисельності працівників. Розрахуйте середньооблікову чисельність основних робітників-відрядників.
12. Дайте характеристику формам заробітної плати. Розрахуйте плановий фонд заробітної плати на підприємстві.
13. Дайте характеристику погодинної форми оплати праці. Розрахуйте її.
14. Дайте характеристику дослідженню ринку матеріально-сировинних ресурсів та вибору постачальника.

Рекомендована література:

1. Планування і контроль на підприємстві : навч. посіб. [Електронний ресурс] / [О. Ф. Михайленко, Н. М. Євдоки- мова, Ю. М. Лозовик та ін.] ; за заг. ред. О. Ф.Михайленко- К. :КНЕУ, 2018. - 464 с. https://griml.com/fGOxn
2. Планування та організація діяльності підприємства [Електронний ресурс] : навчальний посібник / Г. Б. Веретенникова, В. В. Томах, І. М. Геращенко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 210 с. https://griml.com/GN6xz

3. Гусєва О.Ю., Воскобоєва О.В., Ромащенко О.С. Планування діяльності підприємств: навчальний посібник. Київ: Державний університет телекомунікацій, 2020. 135с. https://duikt.edu.ua/uploads/l_2159_90898853.pdf
4. Бізнес-планування підприємницької діяльності : навч. посіб. / З. С. Варналій, Т. Г. Васильців, Р. Л. Лупак, Р. Р. Білик. Чернівці: Технодрук, 2019. 264 с. https://griml.com/eeDW8
5. Організація виробництва : навч. посібник / В. В. Прохорова, О. Ю. Давидова. – Х. : Вид-во Іванченка І.С., 2018. – 275 с. https://griml.com/NxmOC
6. Економіка та організація виробництва, навчальний посібник, Уклад. І. В. Причепа, Л. П. Руда. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 186 с. https://griml.com/jjkDB

Управління витратами

Мета дисципліни: формування у здобувачів фахової передвищої освіти знання про закономірності формування витрат для мінімізації їх рівня та обґрунтування оптимальних господарських рішень на підприємстві.

Завдання дисципліни: засвоєння методів управління витратами, набуття вмінь і навичок планувати витрати центрів відповідальності, складати гнучкі кошториси, оцінювати діяльність центрів відповідальності за критерієм витрат; оволодіння методами калькулювання, цільового формування, структурного аналізу та зниження витрат.

На сучасному етапі інноваційна діяльність стала невід'ємною складовою будь-якого економічного процесу. Сучасна економічна практика вимагає встановлення чіткого взаємозв'язку між обраною підприємством стратегією конкурентної боротьби та існуючою на підприємстві системою управління витратами. В цьому контексті інструментарієм стає організований та ефективно здійснюваний процес стратегічного управління витратами. Підґрунтям для розробки та впровадження такого механізму є визначення інноваційної діяльності як форми адаптації підприємств до впливу чинників зовнішнього середовища з урахуванням векторів розвитку технічної, економічної та організаційної складових інвестиційного потенціалу підприємства.

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Сутнісна характеристика витрат

Економічна сутність витрат виробництва. Значення витрат виробництва як вартісного оціночного показника діяльності підприємства. Роль витрат виробництва як грошових виплат за використовувані підприємством блага. Витрати виробництва як економічна категорія в умовах ринкової економіки, їх вплив на ефективність виробництва.

Витратна політика підприємств в умовах адміністративно-командної системи господарювання, її недоліки. Класифікація витрат виробництва.

Тема 2. Закономірності та чинники формування витрат

Структура витрат і фактори, що її визначають. Різні напрями визначення структури витрат та їх практичне значення. Видова (елементна) структура витрат, її особливості в різних галузях економіки. Вплив співвідношення прямих і непрямих витрат на точність калькулювання. Структура витрат залежно від їх реакції на масштаби ділової активності, використання її для обґрунтування підприємницьких рішень. Зміна структури витрат під впливом технічних, організаційних, економічних факторів.

Тема 3. Управління витратами

Система управління витратами, її сутність та особливості утворення на підприємстві. Об'єкти та суб'єкти системи управління витратами. Контури системи управління витратами: управлінсько-функціональний та економіко-функціональний, їх особливості. Формування центрів відповідальності на підприємстві. Характеристика видів центрів відповідальності. Характеристика основних методів управління витратами: концепція стратегічного управління витратами; таргет-костинг і кайдзен-костинг; бенчмаркінг; концепція управління витратами на якість та інші.

Тема 4. Формування витрат за місцями і центрами відповідальності

Порядок розроблення кошторисів центрів відповідальності в системі бюджетування. Особливості розподілу витрат допоміжних і обслуговуючих підрозділів. Складання кошторису підприємства: характеристика процесу складання зведеного кошторису на виробництво; нормативно-правові акти; принципи розробки кошторису виробництва.

Тема 5. Собівартість продукції і калькулювання

Поняття, значення показника собівартості продукції, її вплив на фінансові результати господарювання. Калькулювання собівартості продукції як одна з важливих функцій обліку. Значення калькулювання собівартості продукції як важливої інформаційної бази для вибору виробничої стратегії та ціноутворення. Методи калькулювання, їх класифікація та сфери застосування. Позамовний метод обліку витрат і калькулювання собівартості продукції, сфера його застосування. Сутність, характерні риси і сфера застосування попроцесного методу обліку витрат і калькулювання продукції. Особливості та практичне застосування системи попередільного калькулювання собівартості продукції. Система обліку і калькулювання за нормативними витратами.

Нормативний метод обліку витрат як важливий засіб управління формуванням витрат на виробництво. Сутність, значення та сфера застосування системи обліку та калькулювання „директ-костинг". Розподіл непрямих витрат під час калькулювання. Собівартість готової та реалізованої продукції. Удосконалення системи обліку як інструменту управління собівартістю продукції на виробничих підприємствах.

Тема 6. Контроль витрат і стимулювання економії ресурсів

Види та методи контролю за витратами. Система контролю витрат на основі їх нормування (стандартизації). Система показників оцінки ефективності управління витратами виробництва. Внутрішні резерви зниження витрат та стимулювання економії ресурсів.

Тема 7. Обґрунтування виробничо-маркетингових рішень

Сутність і передумови аналізу системи «витрати-випуск-прибуток». Системний підхід до визначення взаємодії результати – витрати виробництва. Ефективність формування витрат на заробітну плату та їх вплив на ефективність виробництва. Аналіз беззбитковості (рівноваги) та його значення для прийняття управлінських рішень. Методика аналізу співвідношення „витрати - об'єм – прибуток". Аналіз чутливості прибутку до зміни величини витрат, ціни або обсягу реалізації. Аналіз і оцінка ефективності управління витратами виробництва за відхиленнями від норм і нормативів: відхилення по матеріалах; відхилення із заробітної плати; відхилення по накладних витратах; відхилення по доходу.

Тема 8. Методи цільового формування, структурного аналізу та зниження витрат

Структура витрат і фактори, що її визначають. Різні напрями визначення структури витрат та їх практичне значення. Видова (елементна) структура витрат, її особливості в різних галузях економіки. Вплив співвідношення прямих і непрямих витрат на точність калькулювання. Структура витрат залежно від їх реакції на масштаби ділової активності, використання її для обґрунтування підприємницьких рішень. Зміна структури витрат під впливом технічних, організаційних, економічних факторів.

Тема 9. Адаптація операційної системи до зміни її завантаження за критерієм витрат

Адаптація операційної системи до зміни її завантаження. Необхідність відповідності структури і режиму роботи операційної системи певному обсягу діяльності. Мінливість ділової активності та потреба адаптації до нового рівня завантаження.

Експлуатаційні витрати як критерій адаптації операційної системи до зміни завантаження. Параметри, форми і механізм адаптації основного устаткування.

Обґрунтування форми забезпечення операційної системи устаткуванням. Необхідність придбання устаткування у разі заміни його та розширення обсягу операційної діяльності. Альтернативи придбання устаткування — купівля (за рахунок власних коштів, кредиту), лізинг. Сумарні дисконтовані витрати як критерій вибору форми придбання устаткування. Обчислення поточних (дисконтованих) витрат за порівнянними альтернативними варіантами. Особливості обчислення лізингових платежів.

Тема 10. Мінімізація витрат на створення і зберігання виробничих запасів

Оптимізація запасів і матеріальних потоків. Роль матеріальних витрат у формуванні вартості продукції і прибутку. Витрати на поставку і зберігання матеріалів на складі, їх залежність від величини та інтервалів поставки. Втрати (неотриманий прибуток) через відволікання коштів у виробничі запаси. Мінімізація витрат на поставку і зберігання матеріалів через визначення оптимальних партій поставки і величини запасів. Методи оцінювання матеріалів у запасах за відпускання їх у виробництво, на продаж та іншого вибуття.

Сутність та умови ефективного застосування методів оцінювання: за собівартістю перших надходжень (*FIFO*), за собівартістю останніх надходжень (*LIFO*), за середньозваженою і нормативною собівартістю, ідентифікованою собівартістю і ціною продажу.

Перелік питань до екзамену

1. Назвіть внутрішні і зовнішні чинники, що впливають на рівень витрат підприємства.
2. Поясніть сутність витрат підприємства.
3. Охарактеризуйте методи та особливості оцінки супутньої продукції.
4. Охарактеризуйте центри відповідальності
5. Поясніть сутність функціонально-вартісного аналізу витрат.
6. Поясніть, що таке кайдзен-раціоналізація та зниження витрат.
7. Поясніть вплив різних форм адаптації машин на експлуатаційні витрати.
8. Охарактеризуйте методи та способи калькулювання собівартості продукції.
9. Охарактеризуйте групування витрат за статтями калькуляції.
10. Назвіть методи оцінювання вибуття запасів підприємства.
11. Охарактеризуйте поняття собівартості продукції.
12. Охарактеризуйте групування витрат за статтями калькуляції..
13. Поясніть концепцію цільової собівартості.
14. Поясніть сутність витрат підприємства.

Рекомендована література:

1. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами : навч. посіб. Київ: КТЕП. 2017. 166 с. https://ктеп.kiev.ua/wp-content/uploads/2019/12/Upravlyannyavitratami-CHorna-M.-V..pdf
2. Захарченко Л.А., Яцкевич І.В. Управління витратами: навчальний посібник з практичних занять для студентів вищих навчальних закладів. Одеса: ВМВ, 2011. 240 с. http://www.dit.edukit.zp.ua/Files/downloads/82.pdf
3. Управління витратами : навч. посібник / Н. М. Матвєєва, О. І. Славута; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 157 с. https://griml.com/lvdJK
4. Управління витратами: навчальний посібник / І. О. Ахновська, В. Є. Болгов. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 156 с. https://griml.com/lIb6g
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності". https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text
7. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку ".

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text

Економічний аналіз

Мета дисципліни: формування у здобувачів фахової передвищої освіти знань про системне оцінювання діяльності організацій, виявлення внутрішніх резервів раціонального використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Завдання дисципліни: вивчення сучасних методик економічного аналізу із застосуванням математичних і статистичних прийомів та методів.

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет і види економічного аналізу

Предмет курсу, його місце в навчальному плані підготовки фахівців з економіки. Мета дисципліни та основні завдання. Економічний аналіз як галузь економічної науки. Основні етапи економічного аналізу. Його роль в управлінні господарством та підвищення ефективності виробництва.

Об’єкти і суб’єкти аналізу. Зміст аналізу. Використання в економічному аналізі системи показників.

Основні категорії економічного аналізу. Ресурси, фактори (чинники), резерви виробництва, їх класифікація.

Завдання економічного аналізу.

Види та напрями економічного аналізу. Оперативний аналіз. Перспективний аналіз. Техніко-економічний і фінансово-економічний аналіз. Функціонально–вартісний і системний аналіз.

Тема 2. Методичні прийоми економічного аналізу

Особливості методу економічного аналізу. Характерні риси методи економічного аналізу.

Класифікація методів економічного аналізу. Аналітичний метод і принципи аналітичного дослідження.

Методика економічного аналізу та її основні елементи. Послідовність виконання аналітичної роботи. Систематизація показників комплексного аналізу господарської діяльності. Поняття та загальна схема проведення комплексного економічного аналізу.

Поняття, економічна сутність господарських резервів та їх класифікація.

Принципи організації пошуку та підрахунку резервів виробництва. Методика підрахунку та обґрунтування величини резервів виробництва в економічному аналізі.

Тема 3. Методика факторного аналізу

Елімінування як метод розрахунку впливу факторів. Способи елімінування: ланцюгових підстановок, абсолютних і відносних різниць та перерахунків. Особливості застосування методу елімінування.

Порівняння, його застосування в аналізі. Види порівнянь. Вимоги, які ставляться до забезпечення порівнянності даних. Прийоми нейтралізації цінового фактора, обсягу виробництва, структури та асортименту тощо

Тема 4. Інформаційна база та організація економічного аналізу

Норми та методи організації аналітичної роботи. Особливості організації та проведення аналізу з боку статистичних, фінансово–кредитних і керівних організацій. Залучення, узгодження дії та заохочення виконавців аналізу.

Зміст і поняття інформації. Інформація як важливий ресурс сучасної ринкової економіки. Комерційна таємниця, її межі та значення для суб’єктів господарської

діяльності. Організація і контроль потоків інформаційного забезпечення виробництва. Характеристика і класифікація найважливіших видів інформації на підприємстві. Система техніко–економічних показників як база економічного аналізу. Вимоги, яким повинна відповідати система обліку і звітності.

Тема 5. Аналіз виробництва продукції, робіт і послуг

Завдання та інформаційна база аналізу виробництва і реалізації продукції в умовах ринкової економіки. Аналіз об'ємних показників виробництва, складу, асортименту, якості продукції. Аналіз виконання маркетингової діяльності.

Аналіз комплектності й ритмічності роботи підприємства Аналіз конкурентоспроможності продукції в умовах ринку. Методика аналізу резервів росту реалізації продукції. Аналіз втрат від браку і рекламацій. Аналіз попиту, пропозиції і обсягу реалізації продукції підприємства. Оцінка впливу основних чинників на зміну обсягу реалізації, аналіз резервів його підвищення.

Тема 6. Аналіз ресурсозабезпечення підприємства та оцінювання ефективності використання ресурсів

Завдання аналізу матеріальних ресурсів підприємства та джерела інформації, які використовуються при аналізі.

Аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами. Визначення невикористаних ресурсів збільшення виробництва продукції за рахунок недопостачання матеріалів, надпланових відходів та перевитрат на одиницю продукції.

Аналіз використання матеріальних ресурсів. система узагальнюючих та часткових показників, що застосовуються для оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів. методика їх розрахунку та аналізу. Фактори зміни матеріаломісткості продукції.

Тема 7. Аналіз витрат на виробництво продукції

Завдання та інформаційне забезпечення аналізу витрат на виробництво та реалізацію продукції, робіт та послуг.

Методика аналізу витрат на виробництво і реалізацію продукції. Фактори зміни її обсягу. Аналіз виконування договірних зобов’язань за постачанням продукції.

Значення асортиментної політики підприємства. Фактори зміни асортименту та структури продукції. Методика розрахунку впливу структури виробництва та реалізації продукції на показники роботи підприємства.

Аналіз ритмічності організації виробництва. Розрахунок коефіцієнтів ритмічності та аритмічності випуску продукції.

Показники якості продукції. Способи узагальненої оцінки виконання плану за якістю продукції: бальний метод, середньозваженої ціни. Методика розрахунку впливу якості продукції на вартісні показники роботи підприємства.

Аналіз факторів та резервів збільшення випуску та реалізації продукції.

Тема 8. Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства

Значення, завдання й система інформаційного забезпечення аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. Місце прибутку в системі узагальнюючих вартісних показників, його значення в оцінці та стимулюванні економічної ефективності роботи підприємства. Валовий прибуток та його складові. Вплив окремих груп фінансових результатів на розмір валового прибутку. Прибуток від реалізації продукції (робіт та послуг). Аналіз факторів зміни прибутку від реалізації. Аналіз доходів і збитків, що не планується. Оцінка втрачених можливостей збільшення прибутку й причин цього.

Аналіз розподілу прибутку. Визначення суми чистого прибутку, який залишається у розпорядженні підприємства. Фактори, які впливають на розмір чистого прибутку: їх класифікація на залежні та незалежні від діяльності підприємства. Аналіз і обґрунтування доцільності основних напрямків використання прибутку.

Аналіз показників рентабельності: загальна рентабельність виробництва, реалізованої продукції, окремих виробів. Фактори зміни рентабельності, резерви рентабельності.

Тема 9. Аналітичне обґрунтування виробничої програми та оцінювання її виконання

Завдання та інформаційне забезпечення аналізу виробництва і реалізації продукції.

Аналіз динаміки і виконання плану виробництва та реалізації продукції. Аналіз асортименту і структури продукції. Аналіз якості виробленої продукції. Аналіз ритмічності роботи підприємства.

Тема 10. Аналіз реалізації продукції та виконання боргових зобов’язань (РН9)

Оцінка обсягів і динаміка реалізації продукції та послуг. Аналіз виконання договірних зобов’язань щодо поставок: за обсягом, за строками, за асортиментом, за якістю. Характеристика взаємозв’язків показників випуску, відвантаження й реалізації продукції. Аналіз і оцінка збуту окремих товарів.

Аналіз реалізації продукції на експорт. Аналіз виконання зобов'язань щодо зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Оцінка загальних обсягів експортних поставок. Оцінка за асортиментом, за окремими покупцями, за групами країн, за видами поставок і формами розрахунків. Оцінка конкурентоспроможності підприємства на зовнішніх ринках та ефективності експортних операцій.

Зміст і реалізація підсумкового аналізу виручки від реалізації продукції й послуг. Підрахунок резервів збільшення реалізації продукції

Перелік питань до екзамену

1. Як здійснюється аналіз ефективності використання трудових ресурсів? Визначте загальні показники такого аналізу.
2. Охарактеризуйте задачі і джерела аналізу виконання плану реалізації продукції.
3. Як здійснюється перевірка правильності встановленого плану по обсягу реалізації і аналіз виконання плану по обсягу реалізації?
4. Як здійснюється оцінка виконання плану із собівартості продукції.? Визначте загальні показники такого аналізу.
5. Як здійснюється аналіз чистого прибутку.? Визначте етапи такого аналізу.
6. Як здійснюється аналіз ефективності використання трудових ресурсів? Визначте загальні показники такого аналізу.
7. Охарактеризуйте задачі та види економічного аналізу
8. Як здійснюється аналіз ефективності використання трудових ресурсів.? Визначте загальні показники такого аналізу.
9. Як здійснюється аналіз обсягів виробництва продукції? Визначте загальні показники такого аналізу.
10. Як здійснюється аналіз витрат на оплату праці.? Визначте загальні показники такого аналізу.
11. Як здійснюється аналіз валового прибутку? Визначте загальні показники такого аналізу.
12. Як здійснюється перевірка правильності встановленого плану по обсягу реалізації і аналіз виконання плану по обсягу реалізації.
13. Як здійснюється аналіз основних фондів та їх використання.? Визначте загальні показники такого аналізу.
14. Як здійснюється аналіз забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами та їх використання.? Визначте загальні показники такого аналізу.
15. Назвіть склад основних виробничих фондів.
16. Як здійснюється аналіз загальновиробничі витрати? Визначте загальні показники такого аналізу.

Рекомендована література:

1. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О. , Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2018. 290 с.
https://duikt.edu.ua/uploads/l_2055_76533475.pdf
2. Черниш С.С. Економічний аналіз : навчальний посібник. – Київ : ЦУЛ. 2019. 312 с. https://griml.com/HoKt3
3. Микитюк В. М., Паламарчук Т. М., Русак О. П. Основи економічного аналізу : навч.-метод. посібник / за ред. В. М. Микитюка. Житомир : Рута, 2018. 440 с. http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/10003/1/OEA_2018_440.pdf
4. Паршин Ю.І., Паршина О.А. Основи економічного аналізу: Навч. Посібник - Дніпро: «ФОП Дробязко С.І.», 2020. - 180 с. https://griml.com/XfvLH
5. Нестерчук Ю.О., Соколюк С.Ю., Жарун О.В., Непочатенко О.А. Теорія економічного аналізу. Навчальний посібник. - Київ: Центр учбової літератури, 2020. 272 с. https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/teoria_ekon_analizu_2018.pdf

Фінансовий облік

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни: формування у здобувачів фахової передвищої освіти знань з організації та методології ведення фінансового обліку на підприємствах, організаціях, установах.

Завдання дисципліни: вивчення раціональних та прогресивних форм ведення фінансового обліку в ринкових умовах господарювання, оволодіння методикою організації обліку активів, капіталу, зобов'язань, витрат, доходів та складання фінансової звітності відповідно до затверджених національних та міжнародних стандартів, формування мотивації до дослідницької діяльності, розвиток креативних та інноваційних здібностей, набуття навичок використання даних фінансового обліку і звітності для контролю та аналізу господарської діяльності.

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Основи побудови фінансового обліку. Облік касових операцій

Бухгалтерський фінансовий облік в інформаційній системі управління економікою підприємства.

Користувачі інформації бухгалтерського фінансового обліку Обумовленість організації обліку на підприємстві вимогами користувачів інформації. Фінансовий і управлінський облік: мети, порівняльна характеристика, області використання підготовлюваної інформації.

Економічна сутність грошового обігу і розрахунків. Форми розрахунків і державне регулювання готівкового та безготівкового обігу.

Загальний порядок ведення касових операцій: організація роботи в касі; надходження готівки в касу та можливості її використання; ліміт залишку готівки. Оцінка грошових коштів. Документування касових операцій та операцій з іншими грошовими коштами. Характеристика рахунків з обліку готівки та інших грошових коштів. Відображення операцій з грошовими коштами на рахунках бухгалтерського обліку. Регістри обліку і звітність.

Тема 2 . Облік операцій на рахунках у банку. Облік дебіторської заборгованості та інших активів

Основні поняття з обліку грошових коштів на рахунках у банках. Взаємовідносини між банком та їх клієнтами. Види рахунків в банку. Порядок внесення готівки до банку. Документування руху грошових коштів на рахунках у банках. Відображення операцій з грошовими коштами на рахунках бухгалтерського обліку. Регістри обліку і звітність.

Поняття короткострокових векселів отриманих. Характеристика рахунків з обліку та відображення на них операцій з короткостроковими векселями отриманими. Облік валютних операцій.

Принципи обліку та оцінки дебіторської заборгованостей у відповідності із П(С)БО № 10 «Дебіторська заборгованість». Економічна сутність дебіторської заборгованості та її види.

Облік довгострокової та поточної дебіторської заборгованості. Порядок створення і використання резерву сумнівних боргів. Облік резерву сумнівних боргів.

Облік розрахунків з різними дебіторами. Порядок подання інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності. Інша операційна діяльність, її сутність та види.

Методи обчислення та облік резерву сумнівних боргів, його документування і відображення в облікових регістрах та фінансовій звітності. Поняття і розподіл витрат майбутніх періодів, їх документальне оформлення та відображення на рахунках бухгалтерського обліку.

Облік доходів і витрат від реалізації інших оборотних активів. Облік втрат від сумнівних та безнадійних боргів. Облік доходів від списання простроченої кредиторської заборгованості. Облік втрат від знецінення запасів, нестач і втрат від псування цінностей. Інвентаризація коштів, розрахунків, інших активів та визначення її результатів.

Тема 3. Поняття, види та оцінка основних засобів. Знос та амортизація основних засобів

Економічна сутність необоротних матеріальних активів. Визнання та оцінка необоротних матеріальних активів.

Основні засоби, їх характеристика, класифікація й оцінка відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби». Класифікація і первісна оцінка основних засобів. Переоцінка (дооцінка, уцінка) первинної вартості і суми зносу об'єкта основних засобів.

Економічна суть капітальних інвестицій і основні напрямки їх здійснення. Кореспонденція рахунків та загальна схема записів з обліку капітальних інвестицій.

Канали (шляхи) надходження основних засобів. Документальне оформлення операцій з надходження основних засобів. Кореспонденція рахунків за операціями, пов'язаними з надходженням основних засобів різними каналами.

Синтетичний та аналітичний облік витрат з ремонту основних засобів.

Економічна сутність амортизації основних засобів. Методи та методика нарахування амортизації (зносу) основних засобів. Синтетичний і аналітичний облік амортизації (зносу) основних засобів. Загальна схема записів з обліку амортизації (зносу) основних засобів.

Причини та напрямки вибуття основних засобів. Документальне оформлення операцій зі списання основних засобів внаслідок повного зносу, непридатності для подальшої експлуатації, знищення через стихійне лихо, продаж тощо. Кореспонденція рахунків за операціями, пов'язаними з вибуттям основних засобів за різними напрямками. Інвентаризація основних засобів. Документальне оформлення результатів інвентаризації. Відображення результатів інвентаризації основних засобів у обліку.

Оренда основних засобів. Форми оренди. Облік оренди основних засобів в орендодавця й орендаря згідно П(С)БО 14 «Оренда». Облік лізингових операцій. Особливості обліку малоцінних необоротних матеріальних активів.

Поняття, класифікація інших необоротних матеріальних активів. Облік інших необоротних матеріальних активів: характеристика рахунків з обліку; документування господарських операцій; облік бібліотечних фондів, малоцінних необоротних матеріальних активів, тимчасових (нетитульних) споруд, інвентарної тари; облік зносу інших необоротних матеріальних активів; відображення даних про інші необоротні матеріальні активи в облікових регістрах та у фінансовій звітності.

Тема 4. Поняття, види та амортизація нематеріальних активів. Інші необоротні активи

Характеристика нематеріальних активів, їх види, класифікація й оцінка відповідно до П(С)БО 8 «Нематеріальні активи».

Поняття, економічна сутність нематеріальних активів, їх склад і види.

Нормативно-правове регулювання обліку нематеріальних активів. Визначення нематеріальних активів.

Документальне оформлення надходження та первісна оцінка нематеріальних активів. Побудова синтетичного й аналітичного обліку. Знос нематеріальних активів, визначення строку використання окремих об'єктів. Контроль за строками використання окремих об'єктів нематеріальних активів. Інвентарний облік та його роль у здійсненні контролю. Облік процесу придбання і створення нематеріальних активів, облікові регістри та організація аналітичного обліку нематеріальних активів. Облік переоцінки нематеріальних активів. Облік зменшення корисності нематеріальних активів. Документальне оформлення та облік процесів вибуття і списання нематеріальних активів.

Визнання та оцінка довгострокової дебіторської заборгованості. Облік заборгованості за майно, що передано у фінансову оренду. Облік одержаних довгострокових векселів. Облік іншої довгострокової заборгованості.

Визнання та оцінка довгострокової дебіторської заборгованості. Облік заборгованості за майно, що передано у фінансову оренду. Облік одержаних довгострокових векселів. Облік іншої довгострокової заборгованості.

Тема 5. Економічна сутність виробничих запасів, їх склад та принципи оцінки. Документальне оформлення та облік руху запасів

Виробничі запаси, їх склад, принципи оцінки по П(С)БО 9 «Запаси». Економічна сутність виробничих запасів та завдання обліку, аналізу та контролю. Визнання виробничих запасів як активів підприємства. Класифікація запасів. Первісна оцінка виробничих запасів. Матеріально відповідальні особи та порядок документального оформлення матеріальної відповідальності.

Документальне оформлення та облік надходження виробничих запасів. Облік виробничих запасів на складі і в бухгалтерії. Методи оцінки використаних запасів. Методика обліку відпущених та спожитих запасів на підприємстві. Особливості обліку та контролю малоцінних та швидкозношуваних предметів (МШП). Інвентаризація виробничих запасів та відображення її результатів у обліку. Облік нестач, лишків виробничих запасів та розрахунків з відшкодування матеріальних збитків.

Порядок проведення переоцінки запасів та подання інформації про запаси у фінансовій звітності.

Тема 6. Витрати виробництва, їх економічна сутність, класифікація та склад

Поняття про поточні витрати та принципи їх обліку згідно П(С)БО № 16 «Витрати». Витрати виробництва та їх економічна сутність. Визначення, визнання та класифікація витрат на виробництво. Групування витрат за економічними елементами, взаємозв'язок елементів і статей витрат. Первинне документування та облік матеріальних витрат, витрат на оплату праці та відрахувань на соціальні заходи, амортизації та інших операційних витрат. облік інших затрат.

Собівартість як економічна категорія ринкового середовища. Склад витрат, що формують собівартість продукції (робіт, послуг).

Загальна характеристика рахунків з обліку витрат виробництва (23 «Виробництво», 91 «Загальновиробничі витрати»). Поняття та склад загальновиробничих витрат,алгоритм їх розподілу.

Облік прямих витрат на виробництво продукції (робіт, послуг). Облік і розподіл загальновиробничих витрат. Оцінка та облік незавершеного виробництва. Облік адміністративних витрат, витрат на збут продукції та інших операційних витрат. Характеристика рахунків для обліку операційних витрат.

Облік втрат від браку продукції (робіт, послуг). Загальна схема визначення собівартості готової продукції (виконаних робіт і наданих послуг) за звичайної та спрощеної форми бухгалтерського обліку.

Поняття, склад та документування фінансових витрат, втрат від участі в капіталі, інших витрат звичайної діяльності. Характеристика рахунків для обліку витрат іншої звичайної діяльності.

Поняття, склад, документування та облік надзвичайних витрат.

Характеристика П(С)БО 17 «Податок на прибуток» та його терміни. Характеристика рахунку 98 «Податок на прибуток» та відображення на ньому суми податку на прибуток за даним бухгалтерського обліку.

Тема 7. Облік та документальне оформлення готової продукції і товарів на підприємстві

Готова продукція, її склад і оцінка згідно П(С)БО № 9 «Запаси». Облік випуску готової продукції. Облік готової продукції на складах і в бухгалтерії. Склад виробничої собівартості реалізованої продукції та порядок її розрахунку.

Облік відвантаження готової продукції. Облік розрахунків з покупцями. Облік транспортних витрат. Облік ПДВ по реалізованій продукції. Визначення фінансового результату від реалізації продукції. Інвентаризація готової продукції та відбиття її результатів в обліку.

Облік товарів і тари на торговельних підприємствах. Надходження товарів в оптовій та роздрібній торгівлі: їх документальне оформлення та відображення в обліку. Документальне оформлення угод та контрактів. Облік і розподіл транспортно-заготівельних витрат. Розрахунок і облік торгової націнки.

Реалізація товару в оптовій та роздрібній торгівлі: їх документальне оформлення та відображення в обліку. Продаж товарів зі знижками, поштою, через Internet.

Облік операцій з тарою. Звітність матеріально відповідальних осіб. Інвентаризація товарів і тари на підприємстві. Поняття, строки та порядок проведення. Визначення результатів інвентаризації.

Тема 8. Операції особливого виду

Операції особливого типу: продаж товарів поштою, продаж товарів зі знижками та продаж товарів через Internet.

Тема 9. Поняття зобов’язань та підстави їх виникнення. Облік довгострокових та поточних зобов’язань

Принципи обліку та оцінки кредиторської заборгованостей у відповідності із П(С)БО № 11 «Зобов'язання». Позичковий капітал, його сутність і роль у господарській діяльності. Визнання, класифікація та оцінка довгострокових зобов’язань. Загальна схема обліку довгострокових зобов’язань. Облік довгострокових зобов’язань за кредитами банків. Облік довгострокових фінансових зобов’язань. Особливості обліку відстрочених податкових зобов’язань.

Визнання, класифікація та оцінка поточних зобов’язань. Загальна схема обліку поточних зобов’язань. Документальне оформлення та облік короткострокових кредитів банків. Облік зобов’язань по розрахунках з постачальниками за товари, роботи, послуги. Облік зобов’язань, забезпечених виданими короткостроковими векселями. Облік розрахунків з бюджетом за податком на прибуток. Порядок визначення суми податку на прибуток, відстрочених податкових активів та зобов’язань з податку на прибуток та їх облік.

Порядок визначення податкових зобов’язань і податкового кредиту з податку на додану вартість та відображення розрахунків з бюджетом за ПДВ у системі бухгалтерських рахунків.

Тема 10. Заробітна плата – поняття, види та оподаткування. Документальне оформлення та облік оплати праці

Заробітна плата, її суть та форми. Місце та значення зарплати у формуванні доходів населення.

Склад фонду оплати праці. Методика розрахунку суми заробітної плати за різних форм і систем оплати праці. Індексація і компенсація невиплаченої зарплати. Утримання із зарплати. Узагальнення нарахувань і утримань із зарплати. Відображення розрахунків з оплати праці в системі рахунків бухгалтерського обліку. Контроль за використанням фонду оплати праці.

Тема 11. Порядок оплати днів відпустки та допомоги по тимчасовій непрацездатності

Організація обліку відпусток, їх розрахунок та оплата. Види відпусток: щорічні основні, щорічні додаткові відпустки, додаткові відпустки у зв'язку з навчанням, відпустки працівникам, які навчаються без відриву від виробництва. Відпустки у разі роботи за сумісництвом, тимчасовим і сезонним працівникам.

Відкликання із відпустки. Відпустка у разі переведення на інше місце праці. Право на відпустку в разі звільнення. Тривалість відпусток. Порядок надання відпусток.

Допомога по тимчасовій непрацездатності. Випадки у яких допомогу не виплачують. Відсоток оплати листка непрацездатності. Порядок розрахунку та оплати допомоги по тимчасовій непрацездатності.

Тема 12. Економічна сутність фінансових інвестицій, їх види

Економічна сутність фінансових інвестицій, їх види та класифікація. Первісна оцінка фінансових інвестицій та їх оцінка на дату балансу.

Облік довгострокових фінансових інвестицій у боргові зобов’язання (облігації). Поняття амортизованої собівартості облігацій. Методика обліку довгострокових облігацій, придбаних за номінальною вартістю, з дисконтом та премією. Методи нарахування амортизації дисконту та премії за інвестиціями в облігації.

Облік довгострокових інвестицій в акції інших підприємств. Вплив частки інвестора в капіталі інвестованого підприємства на методику обліку. Метод обліку інвестицій в акції за справедливою вартістю (собівартістю).

Облік фінансових інвестицій за методом участі в капіталі. Порядок визначення балансової вартості інвестицій. Загальне поняття консолідації фінансової звітності, умови складання.

Тема 13. Власний капітал, його сутність та функціональні форми. Організація обліку цільового фінансування

Поняття та економічна сутність власного капіталу, його стадії, кругообіг та функціональні форми. Класифікація власного капіталу: за формою, за рівнем відповідальності. Характеристика складових власного капіталу. Особливості формування акціонерного капіталу в Україні.

Облік формування та змін зареєстрованого капіталу на підприємствах різних форм власності й організаційно-правових форм: державних, господарських товариств, приватних та ін. Особливості обліку неоплаченого і вилученого капіталу. Облік додаткового капіталу. Облік пайового та резервного капіталу. Облік нерозподіленого прибутку та його використання.

Документування господарських операцій з обліку власного капіталу. Характеристика рахунків з обліку власного капіталу та забезпечення зобов'язань. Облік власного капіталу суб'єктів малого підприємництва. Облік складових власного капіталу. Відображення даних про власний капітал та забезпечення зобов'язань в облікових регістрах та у фінансовій звітності.

Поняття і класифікація забезпечень та цільового фінансування у бухгалтерському обліку. Облік забезпечень майбутніх витрат і платежів, цільового фінансування та цільових надходжень.

Тема 14. Економічна сутність доходу (виручки), умови визнання доходів та категорії його оцінки. Облік та порядок формування фінансових результатів діяльності

Принципи обліку доходів згідно П(С)БО № 15 «Дохід». Облік доходів і втрат від участі в капіталі, інших фінансових доходів і витрат.

Облік доходів і витрат від реалізації фінансових інвестицій. Облік доходів і витрат від реалізації необоротних активів. Облік доходів і втрат від неопераційної курсової різниці. Облік доходів і втрат від списання необоротних активів.

Облік доходів від безоплатно одержаних необоротних активів. Облік доходів і витрат від надзвичайних подій.

Сутність і роль прибутку в господарській діяльності підприємства. Структурно-логічна схема формування прибутку.

Облік фінансових результатів від операційної діяльності, від фінансових операцій, іншої звичайної діяльності та надзвичайних подій. Облік податку на прибуток згідно П(С)БО № 17 «Податок на прибуток». Облік нерозподілених прибутків (непокритих збитків).

Порядок формування кінцевого фінансового результату, синтетичний та аналітичний облік використання прибутку підприємства.

Тема 15. Фінансова звітність, її склад та порядок оприлюднення. Розкриття інформації про діяльність підприємства у фінансовій звітності

Об’єктивна необхідність звітності як джерела інформації про діяльність суб’єктів господарювання. Сутність звітності та її значення. Користувачі інформації, що подається у фінансових звітах.

Мета, завдання і вимоги до фінансової звітності. Склад і елементи фінансової звітності. Принципи підготовки фінансової звітності. Розкриття інформації у фінансовій звітності. Якісні характеристики фінансової звітності. Забезпечення достовірності звітних даних. Узгодження показників фінансової звітності.

Принципи побудови і структура балансу підприємства. Інформаційні джерела для складання балансу. Призначення, структура і зміст звіту про фінансові результати. Джерела інформації для складання звіту про фінансові результати. Призначення, структура і зміст звіту про власний капітал. Інформаційні джерела та порядок складання звіту про власний капітал. Призначення, структура і зміст звіту про рух грошових коштів. Інформаційні джерела для складання звіту. Призначення, структура і зміст приміток до річного фінансового звіту.

Призначення, структура і зміст фінансового звіту суб’єкта малого підприємництва. Консолідована фінансова звітність.

Перелік питань до екзамену

1. Охарактеризуйте документи, якими оформлюють надходження та оприбуткування запасів.
2. Охарактеризуйте договір, як передумову взаємовідносин між контрагентами.
3. Розкрийте порядок надання та документальне оформлення щорічної відпустки.
4. Визначте порядок нарахування та оплати допомоги по тимчасовій непрацездатності.
5. Розкрийте сутність основних засобів, їх групи, охарактеризуйте види згідно класифікаційних ознак.
6. Розкрийте поняття заробітної плати, її види. Нарахування на фонд оплати праці та утримання з заробітної плати працівників.
7. Поясніть сутність запасів, їх види та вартість. ТЗВ.
8. Дайте характеристику доплат і надбавок працівникам.
9. Розкрийте порядок організацію торгівлі в мережі Internet.

10. Розкрийте організацію продажу товарів поштою.
11. Дайте характеристику показникам чисельності працівників.
12. Дайте оцінку основних засобів та назвіть засоби, які не належать до основних засобів
13. Розкрийте порядок проведення інвентаризації товарно-матеріальних цінностей.
14. Поясніть сутність зносу основних засобів, його види. Амортизація та витрати, які за рахунок неї фінансуються.
15. Розкрийте порядок направлення працівника у відрядження та порядок оплати витрат.

Рекомендована література:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text
2. Закон "Про затвердження Кодексу законів про працю Української РСР" від 10.12.1971р. № 322. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/726-08#Text
3. Закон України "Про оплату праці" від 24.03.1995р. № 108. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text
4. Закон України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" від 08.07.2010р. № 2464. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text
5. Закон України "Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування" від 23.09.1999р. № 1105. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text
6. Закон України "Про прожитковий мінімум" від 15.07.1999р. № 966. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-14#Text
7. Закон України "Про відпустки" від 15.11.1996р. № 504. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text
8. Закон України "Про електронні довірчі послуги" від 05 жовтня 2017 р. № 2155 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text
9. Закон України "Про електронні документи та електронний документообіг" від 22.05.2003р. № 851. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text
10. Закон України "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг" від 06.07.1995 року № 265. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text
11. Закон України "Про платіжні послуги» від 30.06.2021 № 1591. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text
12. Фінансовий облік і звітність : навчальний посібник / укладачі : С. І. Мельник, І. М. Горбан, Н. С. Марушко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 388 с. https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5229/1/%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%20%D0%86%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C---%D0%92%D0%95%D0%A0%D0%A1%D0%A2%D0%9A%D0%90.pdf
13. Фінансовий облік 1: підручник / Я.П. Іщенко, О.А. Подолянчук, Н.І. Коваль. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю. В. 2020. – 496 с. http://repository.vsau.org/getfile.php/25426.pdf

14. Фінансовий облік: підруч./ Я.Д. Крупка, З.В. Задорожний, Н.В. Гудзь (та ін.). – Тернопіль: ТНЕУ, 2019. – 478 с. http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/37631/1/%D0%9A%D1%80%D1%83%D0%BF%D0%BA%D0%B0.pdf

Економіка і нормування праці

Мета дисципліни: формування у здобувачів фахової передвищої освіти системи теоретичних і практичних знань про категорії, поняття, механізми забезпечення оптимальної ефективності праці та регулювання трудових відносин на макрорівні.

Завдання дисципліни: висвітлення теоретико-методологічних і соціально-економічних аспектів сучасних проблем економіки праці; формування у здобувачів фахової передвищої освіти практичних навичок з організації та нормування праці, регулювання відносин у соціально-трудовій сфері.

Розглянуто особливості застосування нормування сукупної праці при формуванні систем підвищення продуктивності за умов інноваційного розвитку промислових підприємств. Виявлено особливості інноваційної діяльності як фактору підвищення продуктивності праці, розглянуто заходи щодо державної підтримки інноваційного розвитку та процесів управління працею, обґрунтовано необхідність відновлення нормування праці завдяки організації самоспостережень при переході до економіки знань.

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Об’єкт, предмет, завдання і методологічні основи економіки праці

Економіка праці як наука. Об’єкт і предмет дисципліни "Економіка і нормування праці". Завдання дисципліни. Методичні засади. Зміст і соціально-економічна характеристика категорії "праця". Класифікаційна система видів праці. Основні елементи процесу праці. Праця як сфера життєдіяльності людини. Роль праці в становленні та розвитку виробничих відносин. Зміст і характер праці. Кількісні та якісні характеристики процесу праці. Суспільні функції праці, їх взаємозв’язок і взаємообумовленість. Місце економіки праці в системі наук.

Тема 2. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства

Сутність і зміст категорій "населення", "людські ресурси", "трудові ресурси". Порядок формування структури трудових ресурсів. Економічно активне і неактивне

населення. Відтворення населення і ресурсів для праці. Поняття трудового потенціалу: сутність, показники та структура. Проблеми реалізації трудової активності населення.

Змістовий модуль 2. Економічна сутність зайнятості, безробіття та ринку праці

Тема 3. Відносини зайнятості і безробіття

Соціально-економічна сутність і види зайнятості. Основні принципи зайнятості. Поняття зайнятого і незайнятого населення. Нова концепція зайнятості. Рівень зайнятості. Зарубіжний досвід регулювання зайнятості. Державний фонд зайнятості. Напрямки діяльності служби зайнятості населення України. Фактори і функції мобільності робочої сили. Сутність міграції. Зовнішня і внутрішня міграція. Аналіз міграції робочої сили. Сальдо міграції. Поняття міграційного потоку. Причини міграції. Зміст і принципи міграційної політики на сучасному етапі розвитку України.

Тема 4. Внутрішній ринок праці організації

Ринок праці: сутність і структура. Елементи ринку праці. Функції ринку праці. Зовнішній і внутрішній ринки праці, їх особливості. Первинний та вторинний ринки праці. Поняття сегментації ринку праці. Пропозиція та попит на ринку праці. Безробіття та причини його виникнення. Визначення рівня безробіття. Поняття прихованого безробіття та його визначення. Форми безробіття. Специфіка регулювання ринку праці.

Тема 5. Регулювання організаційно-економічних відносин в організації

Соціально-економічне значення організації праці. Поняття, зміст і завдання організації праці. Елементи організації праці. Поняття кооперування праці. Поділ і кооперування праці. Організація робочих місць. Трудовий процес та його раціоналізація. Ефективність трудового процесу. Основні етапи його раціоналізації. Умови праці й фактори їх формування. Шляхи покрашення умов праці. Охорона й безпека праці. Завдання охорони праці. Дисципліна праці: соціальна й економічна сторони.

Тема 6. Сутність, значення й об’єкти нормування праці

Суть і значення нормування праці. Об'єкти нормування праці. Робочий час. Структура витрат робочого часу. Характеристика коефіцієнта використання робочого часу. Режими праці та відпочинку. Поняття нормативів і норм праці, їх система. Види нормативів. Класифікація норм праці. Методи нормування трудових процесів та їх прогресивність.

Тема 7. Аналіз трудового процесу і витрат робочого часу

Робочий день, робочий час, режим роботи. Законодавче регулювання робочого часу і часу відпочинку. Типові режими праці і відпочинку. Гнучкі режими роботи. Повний і неповний робочий день. Змінність роботи. Методика розроблення графіків змінності.

Регулювання міри праці засобами нормування праці та планування виробничих завдань.

Сутність і зміст процесу нормування праці. Робочий час, його склад і структура. Методи вивчення ефективності використання робочого часу. Фотографія робочого часу, її види, зміст і особливості проведення. Хронометраж, його призначення і види. Фотохронометраж, його призначення і сфера застосування.

Призначення та класифікація нормативів із праці. Види нормативних матеріалів із праці. Методи створення трудових нормативів. Характеристика і класифікація норм праці. Методи нормування і способи вдосконалення норм.

Тема 8. Нормативи і норми затрат праці

Суть і значення нормування праці. Об'єкти нормування праці. Робочий час. Структура витрат робочого часу. Характеристика коефіцієнта використання робочого часу. Режими праці та відпочинку. Поняття нормативів і норм праці, їх система. Види нормативів. Класифікація норм праці. Методи нормування трудових процесів та їх прогресивність.

Тема 9. Методи нормування і способи встановлення норм праці

Суть і значення нормування праці. Об'єкти нормування праці. Робочий час. Структура витрат робочого часу. Характеристика коефіцієнта використання робочого часу. Режими праці та відпочинку. Поняття нормативів і норм праці, їх система. Види нормативів. Класифікація норм праці. Методи нормування трудових процесів та їх прогресивність.

Тема 10. Продуктивність і ефективність праці

Показники рівня та динаміки продуктивності праці. Мета планування продуктивності праці.

Методика планування продуктивності праці за факторами її зростання.

Планування продуктивності праці на основі зниження трудомісткості продукції та поліпшення використання робочого часу.

Розроблення плану продуктивності праці на підприємстві. Основні етапи планування продуктивності праці. Аналіз рівня і динаміки продуктивності праці. Визначення очікуваного рівня продуктивності праці в поточному періоді.

Тема 11. Аналіз і планування праці на підприємстві

Методи аналізу трудомісткості, чисельності працівників, продуктивності праці та витрат на робочу силу. Планування трудомісткості за окремими її видами і в цілому. План організаційно-технічних заходів — основа розрахунку планової трудомісткості.

Методи розрахунку чисельності робітників (на основі трудомісткості, виробничої програми, за робочими місцями, нормами обслуговування, нормативами чисельності). Планування чисельності керівників, професіоналів, фахівців, технічних службовців (за типовими нормативами, нормами підпорядкованості та нормами навантаження). Визначення додаткової потреби у працівниках.

Методика планування продуктивності праці за факторами. Її зростання. Планування підвищення продуктивності праці на основі зниження трудомісткості продукції та поліпшення використання робочого часу.

Фонд оплати праці. Планування фонду заробітної плати за нормативами. Детальне планування фонду заробітної плати робітників за елементами його структури. Планування фонду заробітної плати керівників, професіоналів, фахівців, технічних службовців. Планування середньої заробітної плати і співвідношення темпів її підвищення з темпами зростання продуктивності праці.

Тема 12. Витрати на персонал і заробітна плата

Соціально-економічна сутність заробітної плати. Номінальна і реальна заробітна плата, реальні доходи. Функції заробітної плати і принципи її організації. Джерела формування заробітної плати.

Формування доходів споживання і нагромадження. Взаємозв’язок рівня заробітної плати з рівнем цін, продуктивністю, структурою виробництва, доходами і прибутками. Елементи організації заробітної плати. Тарифна система оплати праці та її елементи. Форми і системи оплати праці.

Почасова форма оплати праці та її системи. Умови їх використання. Відрядна форма оплати праці та її системи. Умови їх використання.

Акордна і колективна (бригадна) системи оплати праці.

Оплата праці керівників, професіоналів, фахівців та технічних службовців. Схеми посадових окладів. Оплата праці державних службовців. Контрактна система оплати

праці. Економічне обґрунтування необхідності та ефективності преміювання різноманітних категорій працівників.

Тема 13. Тарифне нормування заробітної плати

Зміст та призначення тарифної системи оплати праці працівників. Роль тарифної системи в плануванні та регулюванні заробітної плати. Основні елементи тарифної системи оплати праці: довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників, тарифні сітки, тарифні ставки, посадові оклади.

Призначення та побудова довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Тарифні сітки, їх побудова та призначення. Використання тарифних сіток як засобу диференціації оплати праці залежно від складності праці та виконуваних робіт. Характер зміни тарифних сіток.

Тарифні ставки оплати праці та їх використання для диференціації заробітної плати різних груп робітників залежно від їх кваліфікації, форм оплати праці.

Побудова схем посадових окладів керівників, професіоналів, фахівців, технічних службовців. Основні принципи встановлення посадових окладів. Застосування коефіцієнтів співвідношення місячних посадових окладів керівників, професіоналів, фахівців та мінімальної заробітної плати.

Сутність та необхідність доплат і надбавок. Розроблення та застосування єдиної тарифної сітки.

Тема 14. Планування соціального розвитку організації

Визначення поняття «соціальна політика». Напрямки розвитку соціальної політики в Україні: створення умов для підприємницької діяльності та високопродуктивної праці; регулювання демографічних процесів; розвиток освіти, культури та мистецтва; участь держави у вирішенні житлової проблеми; розвиток охорони здоров’я і фізичної культури; підтримання екологічної безпеки; захист прав людини; соціальний захист і соціальне забезпечення населення. Об’єкти та суб’єкти соціальної політики.

Поняття та принципи побудови соціального захисту населення. Елементи соціального захисту населення України на етапі переходу до ринкової економіки. Складові механізму соціального захисту. Державні соціальні гарантії. Адресні програми допомоги соціально незахищеним верствам населення. Соціальний захист безробітних. Матеріальна підтримка сімей, дітей, утриманців. Державна молодіжна політика. Захист прав громадян, що виїжджають на постійну й тимчасову роботу за кордон. Захист прав власності та доходів від неї.

Тема 15. Аналіз, звітність і аудит у сфері праці

Мета і завдання аналізу і планування трудових показників. Система трудових показників і взаємозв'язок їх елементів. Інформаційне забезпечення аналізу і планування трудових показників.

Основні показники діяльності підприємства в сфері праці та особливості їх аналізу. Аналіз чисельності, структури і руху персоналу підприємства. Аналіз продуктивності праці. Аналіз зростання продуктивності праці за факторами. Аналіз заробітної плати. Звітність та аудит у сфері праці. Сутність і мета аудиту в трудовій сфері. Підготовчий етап аудиторської перевірки. Збір інформації. Обробка і аналіз інформації. Ефективність аудиту в трудовій сфері. Наукова організація праці в контрольно-аудиторському процесі.

Перелік питань до екзамену

1. Дайте визначення категорії "праця":

2. Яку систему оплати праці доцільно використовувати на підприємстві, якщо праця робітників на ньому не піддається нормуванню, а керівництво підприємства прагне створити робітникам мотиви для якісного виконання ними своїх обов'язків:

3. Яку систему оплати праці доцільно використовувати в структурному підрозділі підприємства, де добре організовано нормування праці і можливий облік виробітку і понад встановленої норми:

4. При якій системі оплати праці розцінка встановлюється не на кожну операцію окремо, а на весь обсяг роботи:

5. При якій системі оплати праці виробіток робітника в межах норми оплачується по звичайних відрядних розцінках, а додатковий виробіток – по підвищених відрядних розцінках:

6. Дайте правильне визначення поняття "економічно активне населення":

7. Економічний рух населення пов'язаний зі зміною:

8. Розширене відтворення населення - це:

9. Трудовий потенціал - це:

10. Які є типи відтворення робочої сили?

11. Людський капітал - це:

12. Час основної роботи — це:

13. Назвіть елементи нормованого робочого часу:

14. Хронометраж виробничої операції-це:

15. Норма виробітку - це:

16. Заробітна плата – це :

17. Яку з функцій не виконує заробітна плата?

18. Тарифна ставка - це:

19. Відрядно-прогресивна система оплати праці визначається як:

20. Заробіток працівника, що розраховується шляхом перемноження кількості одиниць виробленої продукції та розцінки за одиницю продукції є заробіток при…

Рекомендована література:

1. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч. посіб. / О. В. Безпалько та ін.; за заг. ред. О. В. Безпалько. – К. : Кафедра, 2020. – 310 с. ISBN 978-617-7301-76-8 https://griml.com/H5bpG
2. Економіка праці : навчальний посібник [електронний ресурс] / за заг. ред. Г. В. Назарової. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 330 с. https://griml.com/gXYVW
3. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII (поточна редакція від 03.12.2020 р.) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08
4. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 р. № 1045-XIV (поточна редакція від 21.05.2021) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14/ed20210523#Text
5. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI (редакція від 10.06.2021) :https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text .
6. Економіка праці і соціально трудові відносини. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 328 с. https://griml.com/d2pCF
7. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч. посіб. / О. В. Безпалько та ін.; за заг. ред. О. В. Безпалько. – К. : Кафедра, 2020. – 310 с. ISBN 978-617-7301-76-8 https://griml.com/lNvex